

LUPTA

le combat

Director : Mihai Korne

Redactor : Antonia Constantinescu

COSTUL ABONAMENTULUI PE UN AN

In franci francezi

FRANTA
EUROPA

FRF 250
FRF 300

In alte valute tariful este majorat
pentru acoperirea cheltuielilor
bancare :
DM 100 - Fr. Elv. 90 - L. St. 35

Cu avionul :

AFRICA
AMERICA DE NORD
ISRAEL
AMERICA DE SUD
ASIA
AUSTRALIA

FRF 350
FRF 400

USA 60 sau echivalent
USA 70 sau echivalent

125, Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud - France

Téléphone : (33-1) 41 12 03 73 - Tétex 270125F

Commission Paritaire N° 65481 - C.C.P. : 11 341 71 A Paris

Téléfax : (33-1) 46.02.14.37

Numărul 225

22 mai 1994

"Recuperăm trecutul, prospectiv, cu gândul la ziua de mâine" interview cu Lucia Hossu Longin

A.C. - Cum s-a născut Memorialul Durerii?

L. H.-L. - În vara lui 1991 a venit o delegație a televiziunii elvețiene, sprijinită și subvenționată de Parlament, invitată de Comisia 14 de cercetare a abuzurilor, pe atunci condusă de prof. Radu Ciuceanu, să facă un film despre spațiul concentraționar românesc. Normal ar fi fost ca întâi televiziunea română să facă această documentare și apoi să invităm televiziunile din Europa, dar atunci n-am realizat scopul propagandistic al acestui demers. Mi s-a dat misiunea de a însoți echipa elvețiană și de a filma pentru televiziune. În județele prin care am mers, în cele zece zile de deplasare, primiriile erau triumfaliste, la aterizarea heliicopterului ne aștepta armata pe aeroport, cu salut militar, cu trompeți, cu mașinile poliției după noi, ca pe vremea lui Ceaușescu. Mi se părea foarte straniu, în atmosfera aceea de sobrietate după 1990, când nu se mai permiteau asemenea osanale. În autobuz, stînd de vorbă cu foști deținuți, chemați să depună marturie, mi-am dat seama ce rezervor imens de scriere a istoriei este memoria concentraționară. Deși echipa televiziunii române era cenușăreasa, pentru mine a fost un prim contact important cu lumea deținuților politici.

Am spus conducerii că periplul elvețienilor a fost mai mult turistic pentru că nu poți să cunoști suferința românească cu heliicopterul și între mesele oficiale. Am propus să facem un serial, la început, ca să nu speriem oficialitatea, de cca 6 episoade, orientat pe harta rezistenței românilor, pe cca 300 de foste pușcării politice. Mi s-a cerut ca serialul să fie făcut sub consultanța comisiei a 14-a, condusă de dl. Radu Ciuceanu, în care aveam deplina încredere, era cunoscut în lumea detenției. Lucrul la primele trei episoade a fost foarte dificil. Primele cenzuri exercitate asupra memorialului au fost făcute chiar de consultantul filmului, dl. radu Ciuceanu: să înlocuiesc numele regelui Mihai cu coroana, deși mă refeream tocmai la perioada învolburată a instalării comunismului, anii 44-47, îmi desemna martorii din cercul său de prieteni. Nu asta mă deranja, dar preferam unui martor care a fost câteva luni la Jilava, unul care a fost acolo de zece ori, care avea mărturie mai multe și mai grave, nu din folclorul pușcăriilor. Două exemple de cenzură concretă: în celebrul interviu, în pragul ușii, cu soția lui Drăgici, aceasta spunea: "cîtă vreme la putere este Ion

Iliescu nouă nu ne e frică". Replica a zburat din episod, pentru că Dl. Radu Ciuceanu s-a îndrîjit s-o scoată, deși televiziunea o lăsase. Când unul dintre martori s-a referit la trecutul comunist al lui Bărlădeanu, mi-a spus să elimin fraza fiindcă este șeful său direct la Senat. N-am scos-o. Colaborarea mergea fracturat, eu încercam să fiu independentă, dar Răzvan Theodorescu îmi spunea: vă rog să-l chemați la vizionare pe dl. Ciuceanu. Ultima picătură - care a rupt colaborarea și a dus apoi la războiul de doi ani între film și dl. Ciuceanu - a fost pregătirea pentru Sighet. I-am cerut informații în calitate de consultant, fiindcă mă duceam pe un teren viran, despre închisoarea de la Sighet nu se știa atunci mai nimic, n-aveam documentația publicată în exil. Pregătindu-și valiza cu episoadele din Memorial pentru o călătorie în Europa - ca să se vadă ce bine sunt tratați foștii deținuți acum în România (am înțeles atunci care era rostul venirii elvețienilor) - mi-a spus în fața întregii echipe: "te rog să nu faci un erou din Iuliu Maniu". I-am răspuns că, din clipa aceasta, colaborarea noastră a încetat. Radu Ciuceanu este, de aceea insist, un personaj pentru momentul actual din România: oamenii care au suferit în închisoare sunt acum oamenii Puterii, uitînd pentru ce au luptat.

De atunci am lucrat pe cont propriu. Au existat presiuni indirecte, Răzvan Theodorescu mi-a spus să realizez filmul sub egida parlamentului care ne dă banii. I-am spus ca filmul nu comportă mari cheltuieli - nu plătim martorii, realizatorii primesc o suma nesemnificativă, cheltuielile de transport sunt ca ale oricărei echipe - așa că serialul trebuie să fie făcut de Postul public. Cum eu sunt mai tranșantă, nu pot fi diplomată, aceste negocieri - care, într-un an de zile, i-au cam ruinat sănătatea - au fost duse de Dan Necșulea, producătorul serialului și directorul departamentului.

A.C. - Memorialul este cea mai importantă reconstituire a crimelor comuniste, prin impactul imaginii, prin coerența organizării adevărului confiscat atîția ani, dar este și un eveniment al prezentului...

L. H.-L. - După primele episoade mi-am dat seama că urgența numărul unu este ca noi, jurnaliștii, să facem istorie și istoricii jurnalistică. Liniștea care s-a așternut peste trecut ne este recomandată în continuare. Să nu mai declanșăm vendeta. Așa este socotită

această recuperare a trecutului. De fapt, noi recîștigăm trecutul prospectiv, cu gândul la ziua de mâine. Sunt nenumărate momente când viața politică din România se interferează cu trecutul: Piața Universității se calchiază perfect pe mișcările studențești din anii 1945 și 1956. În ultimă instanță, reconstituirea trecutului are o țintă: adevărul, care este terapia cu valoarea cea mai înaltă. Abia după ce am intrat în această complexitate care este memoria detenției politice din România, mi-am dat seama că, în acest moment, reactualizarea memoriei istorice este o armă de luptă și de rezistență în prezent, nu este doar un album, să plîngem împreună.

Istoriografia contemporană e văduvită de cărți de istorie, revizuirea manualelor se face lent și, pe de altă parte, constați că, și la televiziunea națională și pe alte căi, istoriografia oficială face pași radicali înainte spre mistificare. În timp ce o dată pe lună, pe canalul I, la ora 12 noaptea, vorbesc martirii politici, pe canalul II, în fiecare sîmbătă, la ora 21, Paul Niculescu-Mizil dă interviuri, povestind despre "partidul nostru", despre meritele lui Ceaușescu în salvarea Basarabiei... Or, fac o paranteză, se știe că au fost două momente istorice când, și Ceaușescu, și mai ales Ion Iliescu puteau să recupereze Basarabia și, cel mai grav din toate este că, după căderea zidului Berlinului, dl. Iliescu a semnat la Moscova pactul prin care tergiversa reînțoarcerea Basarabiei. Este, poate, cea mai gravă eroare politică a lui Iliescu pentru că erorile nu sunt față de indivizi, ci față de națiunea pe care o reprezintă.

A.C. - Presupun că documentarea e un parcurs cu obstacole...

L. H.-L. - Memoria a fost ultima eliberată, vreau să spun că n-avem acces la arhive, că manuscrisele confiscate ale marilor cărturari români n-au ajuns la casele lor, la moștenitorii lor, că datele sunt mixate, scenarizate. Justiția e o instituție deloc cooperantă. Direcția instanțelor militare, care a deținut toată arhiva închisorilor politice, este condusă de un fost magistrat care a dat sentințe de condamnare la moarte a țaranilor: actualul general Gheorghe Șerbănescu. Nu înțelegeam de ce am atîtea obstrucții. Voiam documente, mi se spunea ca pot fi cerute numai de cei care au suferit. Ceream lista conducerilor închisorilor politice, mi s-au dat alte nume decît cele care figurau în atîtea cărți de mărturie: erau numai persoane care muriseră, cineva a operat schimbările ca să-i protejeze pe cei în viață. Justiția e unul din ultimele spații care se va elibera, datele ei sunt încă atît de măsluite, de mistificate!

■ Revista "22" (4-10 mai) publică un interviu cu deputatul Ion Ghișe (PL'93), unul din membri cei mai activi ai Comisiei parlamentare anticorupție, care numără 7 membri din coaliția guvernamentală la care se adaugă președintele ei, Romul Vonica, și 6 membri din Opoziție.

Cum a lucrat comisia? Deși s-a cerut audierea primului ministru, deținător de multe informații și chiar purtând răspunderea politică în afacerea Petronim, reprezentanții Puterii din comisie au refuzat. Cele mai importante documente, în care membri guvernului Văcăroiu sunt implicați, au fost reținute de șeful comisiei. Interesul politic îi face pe membri coaliției guvernamentale să nu recunoască vinovăția unora dintre miniștri, neregulile fiind recunoscute de colegii din comisie aparținând majorității, doar dacă implicarea nu atinge nivelul miniștrilor sau secretarilor de stat.

La data întocmirii raportului final s-a constatat că o serie de afirmații făcute de șeful comisiei, în special referitoare la guvernarea Roman, nu se bazează pe documente, ci, cel mult, pe anonime sau note informative nesemnate sau fără ștampile. "Unii dintre membrii comisiei, în mod special senatorul Rizescu de la PDSR și deputatul Gătan, au avut poziții principiale, ei cerind ca în raport să se facă menționări numai dacă există documente probatoare (...). Raportul final nu s-a putut întocmi din cauza minciunilor pe care le-a scris în raport președintele comisiei și pentru care a trebuit să pună pe masă documentele. Neavând documente, s-a intrat într-o continuă tergiversare și tocure a nervilor..." A fost și motivul pentru care membri opoziției din comisie au făcut un raport paralel, depus în 9 mai la Secretariatul parlamentului.

Concluzii? 1. "Corupție s-a generalizat la nivelul întregii societăți, în orice domeniu - social, economic, politic". 2. "În marile cazuri de corupție imparțialitatea justiției nu se regăsește". 3. "... pe zi ce trece se petrece un transfer de capital al statului în capital privat prin încălcarea legii, beneficiarii fiind foștii potențați ai regimului comunist și actualii susținători ai puterii politice...Marea masă a cetățenilor va trăi o sărăcie lucie, și un număr redus de persoane, îmbogățite rapid și ilegal, vor controla prin forța lor economică justiția, economicul și politicul".

■ Uniunea Generală a Industriașilor Români (UGIR) a luat ființă în 1903 și a funcționat pînă la suspendarea ei de către regimul comunist. Regăsind la Biblioteca Academiei, în 1992, o parte a arhivei UGIR, Stelian Dorobanțu propune ministrului Industriei reînființarea ei, ceea ce se și întâmplă în luna septembrie a aceluiași an. Dar S. Dorobanțu descoperă, nu peste mult timp, că UGIR-1903 n-a fost desființată, ci doar suspendată și atrage atenția asupra nulității hotărîrii judecătorești de reînființare. Dar conducerea lui UGIR-1992, George Păunescu

■ Completul de judecată al secției a 4-a a Tribunalului Municipal București, prezidat de judecătoarea Mirela Pod, a admis cererea de înființare a Partidului Comunist din România, la solicitarea unui grup de 263 de persoane, deși decizia TMB contravine Legii siguranței naționale, care, prin art. 3, paragraful 1 interzice explicit inițierea de organizații sau grupări de sorginte comunistă, fascistă sau legionară. Președintele partidului, ing. Victor Hâncu, 30 de ani, din Târgu Jiu, declară că partidul numără 4000 de membri și 20 de filiale în Oltenia, Moldova și la București.

Senatorul Ctin Ticu Dumitrescu, președintele AFDPR, a încercat să se adreseze plenului celor două camere, dar Adrian Năstase l-a împiedicat cu politețe fermă.

■ Cam în același timp, a înviat și Partidul Comunist din Moldova (scos în afara legii în toamna lui 1991, decizie revocată acum un an). Co-președinte al noului partid este Vladimir Nicolaevici Voronin, partidul are cca 1500 de membri, constituit în grupuri de inițiativă.

■ În 9 mai, în sala Teatrului Național - al cărui director este Fănuș Neagu - în prezența a 250-300 de persoane - printre care Ilie Verdeț, Sașa Birlădeanu, Gelu Voican Voiculescu, Ștefan Andrei și președintele Camerei Deputaților, Adrian Năstase, Dinu Săraru, poetul Grigore Vieru - a re-debutat Cenaclul "Flacăra", rebotezat "Și totuși iubirea", condus de același Adrian Păunescu. În absența tinerilor, predominau vârsta a treia și o inefabilă nostalgie...

și Viorel Cataramă riscau, dacă hotărîrea era casată, să-și piardă situația privilegiată dintr-o organizație pe cale să devină o putere nu numai economică, dar și politică. Adunarea generală a membrilor Uniunii a decis însă continuarea activității UGIR-1903 și desființarea celei din 1992. Cum vechea conducere n-a cedat, au apărut 2 uniuni: UGIR-1992, cu 30 de membri și UGIR-1903 cu 400 de membri, președintele acesteia din urmă devenind Emil Dima. Urmează decizia Curții de Apel. ("România liberă", 28/IV)

■ La Camera Deputaților s-a discutat în două ședințe consecutive proiectul de lege depus de un grup parlamentar, în frunte cu A. Athanasie (PAC). Proiectul, care trebuia să aibă un termen de 6 luni de aplicabilitate, prevedea pensionarea anticipată a șomerilor - 55 de ani și 30 de ani vechime la bărbați, 50 de ani și 25 de ani vechime la femei. Dan Mircea Popescu, ministrul Muncii a declarat: "Bugetul asigurărilor sociale este sărac. Există riscul ca, din cauza unui număr suplimentar și mare de noi pensionari, să se blocheze asigurările sociale și să nu mai existe bani pentru pensii". S-a propus, deci, ca aplicarea legii să se reducă de la 6 luni la o lună, ceea ce ar fi micșorat numărul persoanelor vizate de la 250.000-300.000 la 10-15.000. Opoziția a obținut, cu 125 de voturi (14 contra, 71 abțineri) ca legea să aiba valabilitate 6 luni. O victorie efemeră, pentru

că, fiind o lege "organică", adoptarea ei integrală presupunea 171 de voturi. N-au fost decît 145 și legea a căzut, năruind speranțele celor care se bucurau că vor scăpa de spectrul sărăciei. "Cei care au votat împotriva legii pensionării ar trebui să fie nominalizați. Am ști cu cine avem de-a face", răspunde un cetățean indignat unei anchete publicate în "Evenimentul Zilei" (6 mai)

■ Și totuși, Carta Albă pentru reforma sistemului de pensii, realizată pe bani grei de experți străini și devenită document oficial, prevede, pentru alinierea juridică a României la legislația europeană pensionarea anticipată a persoanelor cu statut de șomer în mod permanent, și nu limitat în timp, cum propunea proiectul respins în Camera Deputaților.

■ În 11 mai, Consiliul de administrație al FMI a aprobat acordul stand-by cu România, cu o durată de 19 luni, timp în care România va beneficia de un program de finanțare de cca 700 milioane de dolari, prima tranșă, de 316 milioane de dolari, fiind pusă la dispoziție în câteva zile. La rîndul său Parlamentul European a avizat favorabil, tot în 11 mai, un împrumut acordat României de 125 milioane ECU.

■ "Adevărul" din 8 mai publică pe prima pagină, sub titlu "Miniștri improprietați", câteva cazuri de fericți deținători de mai multe apartamente, distribuite de guvernul Văcăroiu în Centrul Civic, Calea Victoriei și Dorobanți și devenite proprietate personală. Este cazul fostului și actualului ministru al Învățămîntului, Mihai Golu și Liviu Maior, al lui Răzvan Theodorescu, Florin Negoita (deputat). Concluzia ziaristului Dumitru Manole: "Cînd este vorba de demnitari sau alte persoane cu funcții, legea nu mai funcționează. Chiar și prezentarea unui minimum de acte necesare întocmirii unui dosar locativ este eludată de către aleșii noștri..." Tot "Adevărul" (11 mai) revine pe urmele locuințelor lui Adrian Năstase, sub titlul "DI. Năstase are trebuințe de protocol mai mari decît Ceaușescu" și "Corupția în serial".

De altfel, Comisia de anchetă care cercetează repartizarea locuințelor de serviciu s-a sesizat din oficiu în cazul lui Adrian Năstase, acuzat de deținerea a patru case.

■ În 4 mai, spre surpriza generală, Tribunalul Municipal București (TMB) a dat, în conflictul PNL-Quintus - grupul Câmpeanu, sentință favorabilă acestuia din urmă, exact în toila tratativelor duse de președintele PNL, M. Ionescu-Quintus, de reintegrare a Convenției Democratice, pe care Radu Câmpeanu o părăsise în 1992. "Vremea" lui Adrian Păunescu saluta această sentință judecătorească încă din 15 aprilie..., într-un articol pe prima pagină intitulat, "Bine ați revenit, dle Radu Câmpeanu" și care se încheia cu fraza: "Bine ați revenit, dle Radu Câmpeanu pe arena politică a țării. Și dacă o să emiteți pe aceeași lungime de undă cu Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor

și Gheorghe Dumitrașcu, în mod sigur ascendența nu vă mai poate fi oprită, fapt ce se va resimți categoric la viitoarele alegeri, anticipate sau normale”.

M. Ionescu-Quintus a depus contestație la Curtea Supremă de Justiție.

■ După ce, în fine, Parlamentul României a ratificat Convenția europeană a Drepturilor Omului, în 11 mai, România a semnat protocolul 11 al acesteia care prevede, între altele, dreptul cetățenilor de a se adresa direct Curții drepturilor omului, după ce au epuizat toate apelurile la instanțele naționale, Curtea de la Strasbourg având dreptul de a anula deciziile acestora. **“Într-o primă etapă, a declarat ziarului “Adevărul” ministrului de externe, Teodor Meleșcanu, care l-a semnat, trebuie să adaptăm rapid legislația țării la cerințele Convenției.”** Oricum, acest protocol nu va intra în vigoare înainte de doi ani.

■ Obstacolele economice, și nu numai, impuse presei devin tot mai împovărătoare. Printre ele, de pildă, nu doar tarifele aberante pe calea ferată impuse difuzorilor, dar și noul orar al trenurilor care presupune că un cotidian trebuie să-și încheie ediția la ora 16. În aceste condiții, ziarele independente sunt tot mai expuse și amenințate să fie înghițite de trusturile străine. Adresându-se ziaristilor neliniștiți, premierul Văcăroiu a produs următoarea frază de pomină: **“Vreau să vă spun că noi am luat niște măsuri de atunci, sigur, nu vi le-am adus imediat la cunoștință, întrucât trebuie să le analizăm”.**

■ În 4 mai, N. Văcăroiu a mobilizat tainic conducerea partidelor din majoritatea parlamentară nu pentru a discuta bugetul pe 1994 - în Franța, se discută, acum, bugetul pe 1995! -, ci obligativitatea solidarității în votarea acestuia.

■ O altă întîlnire tainică a avut loc între vîrfurile PSM și PRM, în 13 mai, de la care Adrian Păunescu a plecat brusc și nu s-a mai întors. Ceea ce se știe este că cele două partide, convinse că opinia publică e tot mai dezamăgită de PDSR, simte amicitia cu partidul de guvernămînt tot mai primejdioasă pentru viitorul lor electoral. Așa că, în perspectiva unor alegeri anticipate, o alianță PSM-PRM ar obține, crede Vadim Tudor inițiatorul sfatului secret, 20-25%, ar trebui numai transformată “partida națională” într-un pact electoral.

■ În 10 mai, PL'93 a cerut în Parlament punerea sub urmărire penală a premierului Văcăroiu și a ministrului de finanțe Florin Georgescu pentru infracțiunea de abuz în serviciu.

■ La Palatul Victoria a fost semnat primul acord economic cu Germania, cu ocazia vizitei la București a ministrului cooperării, Carl Dieter Spranger. Principul documentului, după mărturisirea ministrului german în cadrul conferinței de presă este: **“vă ajutăm să vă ajutați”.** A fost și un moment penibil pentru Mircea Coșea, care a fost nevoit să recunoască impunerea de impozit pe

donății sosite din Germania, la inițiativa Direcției vămilelor, abuz, care, a promis ministrul român, nu se va mai repeta.

■ Grupul PD (FSN) din Camera Deputaților a înaintat Parchetului general o solicitare de punere sub urmărire penală a unor lideri PUNR - Gh. Funar, Ioan Gavra și Cornel Brahaș - pentru complicitate la înșelăciune în dauna avutului privat prin susținerea deschisă a jocurilor Caritas și Gerlad.

■ Profesorul Andrei Marga, rectorul universității clujene, s-a adresat presei pentru a protesta împotriva atacurilor naționaliste împotriva instituției pe care o conduce.

După războiul statuiilor, care a ajuns la Consiliul Europei, după oneroasa afacere Caritas care a compromis cetatea universitară, tactica cercurilor apropiate de PUNR și de Vatra Românească de a crea conflicte artificiale, de a stimula resentimente meschine și a semăna diversiunea continuă. **“Nu servim un ideal național stimulînd naționalismul. Mai curînd realizăm un ideal modernizînd, democratizînd și intrînd, nu numai geografic și istoric, ci instituțional, prin performanțe, într-o Europă reconciliantă și performantă... Nu pot fi acceptate “lecțiile” de patriotism ale celor care, amăgînd publicul cu lozinci goale, nu fac decît să-și rezolve pe bază națională afacerile meschine... care, în fond, se opun, din incapacitatea de a conlucra sau din interes, necesarelor reforme din această țară”,** scrie

prof. Marga.

În sprijinul apelului său s-au manifestat sindicate și organizații ca Solidaritatea Universitară, al cărui comunicat este semnat de decanul Facultății de Matematică, Dialog Inter-etnic, din Cluj sau Uniunea Arhitecților din România. Dar intervenția hotărîtă ar trebui să fie cea a ministrului Învățămîntului, Liviu Maior, dar simpatiile sale pentru Vatra Românească sunt notorii.

■ Timișorenii au început, din 29 aprilie, să strîngă semnături pentru Memorandumul pe care-l vor adresa Consiliului Europei, socotînd refuzul de a i se recunoaște cetățenia și de a i se impune restricții de circulație invitatului lor, Regele Mihai, de vizita căruia au fost privați - invocîndu-se **“false probleme de securitate”** - sunt încălcări ale Drepturilor Omului. **“Atitudinea Guvernului român ofensează demnitatea noastră de cetățeni ai orașului Timișoara, prin sacrificiul căruia, în România, s-a deschis, în Decembrie 1989, calea spre libertate și democrație. În același timp, asemenea practici întrețin în țară o stare de tensiune, suspiciuni de natură să divizeze societatea românească și să împiedice reconcilierea națională. Solicităm Consiliului Europei dezbateră în comisii de specialitate și în plen abuzurile semnalate de noi. Atenția Consiliului Europei față de acest Memorandum ar constitui pentru noi o reparație morală.”**

TUNELURI

Ne-am obișnuit să privim ca banală desprinderea omului de pe pămînt. Sfredelirea spațiului cosmic a ajuns la înțelegerea copiilor. Față de acestea, isprava unei găuri sub pămînt stîrnește prea puține ecouri. Și totuși, Tunelul Mînceii a cerut mari eforturi, o enormă concentrare de materie cenușie, rezultatul fiind o lucrare faraonică chiar dacă am uitat-o în cîteva zile după inaugurare. Tunelul Mînceii a însemnat o superbă probă a forței colaborării internaționale, cu consecințe în viața oamenilor din multe țări. Apărut într-o perioadă de dificultăți economice, Tunelul este una din lucrările publice care pot ajuta la rezolvarea, fie și parțială, a acestor dificultăți.

Încurajată de acest succes, Europa va fi îndemnată să se grăbească spre alte mari șantiere de infrastructură care să ușureze comunicațiile și să creeze, în consecință, bogăție și locuri de muncă. Antichitatea crea lucrări monumentale pentru a materializa înălțimea spiritului. Astăzi, lucrările trebuie să fie, înainte de toate, funcționale și rentabile. Ne putem aștepta la demararea unui program intensificat în construcția de drumuri și căi ferate, în Occident și oriunde ele se vor dovedi justificate economic.

Nu de mult, citeam într-un ziar că firma Bouygues, nr. 1 mondial al clădirilor și construcțiilor publice, a obținut concesiunea unei autostrăzi în Ungaria (Budapesta-Szeged) pe

care o va construi și la finanțarea căreia va participa. De îndată, gîndul m-a dus la România, placă turnantă potențială în schimburile europene. Un spațiu unde, de multă vreme, ar fi fost utile magistrale rutiere care să lege țările vecine și toate cele patru puncte cardinale ale Europei. Dacă guvernării de la București de după 1989 ar fi renunțat să subvenționeze industria falimentară transferînd miliardele aruncate astfel pe apa sîmbetei în șantiere de autostrăzi, ideea ar fi atras atenția investitorilor străini, a Băncii Europene de Investiții și România putea astăzi să se laude cu cel mai redus procent de șomaj. Au fost lansate asemenea propuneri, LUPTA oferînd încă din 1990, sub semnătura lui Mihai Korne, un studiu bine alcătuit. Dar Marele Zimbitor și clubul său au decis altfel.

Există o strategie în optica investitorilor occidentali pe care “specialiștii” de la București ar fi trebuit s-o afle de mult. Nu odată am auzit oameni de afaceri francezi spunînd “românii să înceapă a se mișca singuri și pe urmă putem veni să-i sprijinim.” Care sprijin nu înseamnă ajutor umanitar, ci cooperare economică chibzuită, gîndită profesional.

Pentru ca să se sape tuneluri și pe pămîntul românesc este nevoie mai întîi de sfredelirea minților anchilozate care s-au așezat la conducerea acestei minunate și bogate țări.

Șerban DEMETRIU

"Recuperăm trecutul prospectiv, cu gândul la ziua de mâine"

interviul cu Lucia Hossu Longin

pag. 1

Aprobarea pentru a filma Aiudul suna: "se filmează un metru de zid de la Aiud". Nu mi-a venit să cred, dar la Aiud nu mi-au dat voie să filmez. M-am întors la București și, cu sprijinul dlui Ticu Dumitrescu, am reușit să depășesc decizia dlui Ioan Chiș, de la Direcția Generală a penitenciarelor.

A.C. - *Mai ales că ai optat pentru identificarea și filmarea torționarilor...*

L. H.-L. - Pare straniu, că, într-un memorial sălășluiește victima alături de călău, dar aceasta a fost configurația și în închisoare. Altfel ar fi fost un film eroizant. Trebuie să vezi, la antipod, cine au fost călăii fiindcă, dincolo de momentul interviurilor, aceștia au rămas aceiași. Cineva, din Occident, m-a întrebat cum am ajuns la ei, poate că Securitatea mi-a dat adresele... Foștii deținuți mi-au dat adresele. Ei, care nu se duc niciodată la acești călăi, știu dacă trăiesc, știu când au murit. E ca un fel de contract de viață între ei și cei care i-au făcut să suferă.

A.C. - *Au acceptat să vorbească?*

L. H.-L. - E un mecanism interesant. Când m-am dus la Nicolski am avut sentimentul că a trăit 50 de ani într-un glob de sticlă: vorbea cu lexicul, cu mentalitatea și cu presiunea războiului rece din deceniile 45-60. Seamănă între ei, fiindcă au fost selecționați după un criteriu comun: voluptatea puterii. Când îi întrebi cum a fost, redevin mari, puternici, discreționari, redevin cei al căror imperiu a fost o pușcărie, sau un minister de interne. Dar la capătul interviului aproape la toți intervine întrebarea: și acum ce o să faceți cu mine? o să vină poliția să mă aresteze? Le e frică de consecințele mărturisirii, sunt lași, deși niciunul n-a avut nimic de suferit. Ei au exercitat un mecanism represiv și este de neconceput pentru ei că nu sunt arestați. Gh. Crăciun, șeful Securității din Sibiu, la care am ajuns cu mare dificultate și chiar cu un grad de pericol - e un om în putere, 1,90 înălțime, o forță, poate să aibă și o armă, nimeni nu-l controlează, m-a întrebat la sfârșit, ca și Nicolski, "acuma ce urmează?" Unul dintre ei, Borcea, cel de la Canal, care locuiește la Cluj, m-a întrebat stupefiat "cu legitimația de ziarist ai venit să ma filmezi, n-ai venit cu o hirtie de la poliție?" În concepția lor, un om nu poate mărturisi decât dacă vine o escortă de poliție și-l duce într-o instanță. Mecanismul mărturisirii, cântă aceea așteptată de toată lumea, nu se produce.

De fapt le cerem doar să recunoască și să spună că au fost, undeva, uneltele demonismului comunist. Niciunul n-a produs de bunăvoie această descătușare, această respirație eliberatoare.

A.C. - *Memorialul este și un model, în criza de exemple și caractere. Cum l-a primit publicul?*

L. H.-L. - În august 1991, la primul episod mi s-a povestit că oamenii din blocuri - acolo e concentrată masa telespectatorilor - au crezut că au nimerit pe un alt post, nu puteau să creadă că la televiziunea națională se poate vorbi

despre Jilava, se poate spune că războiul împotriva Uniunii Sovietice pentru Basarabia, cu "români treceți Prutul", era un război sfânt, sau pronunțarea de nu știu câte ori a cuvântului anti-comunist, când el fusese sistematic înlocuit în documentele oficiale cu "anticeaușist" sau anti-totalitar (de fapt, primele semne de întrebare privitor la momentul 1989 și la ceea ce s-a întâmplat atunci). Dacă nu dăm Memorialul, cum s-a întâmplat acum, la sfârșitul lunii, încep telefoanele, lumea abia așteaptă să construiască o baricadă pentru Memorial... Scrisorile pe care le primim sunt uluitoare, sunt pentru mine un suport moral și când sunt întrebată, dacă nu mai termin odată cu memorialul ăsta, eu răspund: cine are puterea să suferit și au murit oameni...

A.C. - *De unde și virulența împotriva lui...*

L. H.-L. - Everac nu mi spunea pe față, totul era ocult. Dictatura lui a fost perioada cea mai neagră a televiziunii. Concomitent, a început campania zilnică, de presă, în "Românul", "Vremea", "Europa". Ziarele ne erau aruncate, pe jos, la etajul zece. În primul articol, Păunescu mă făcea cățea, mă amenința. La început nu citești, după aceea îți dai seama că trebuie să citești. În ce lume trăim? Păunescu e senator, reprezentant al nostru la Parlamentul European!

A.C. - *Și tatăl lui a fost închis la Canal și s-a purtat, după mărturia, ca un brav...*

L. H.-L. - Într-un memorial, am lăsat mărturia lui Adrian Hamzea care spunea că tatăl lui Păunescu a fost bătut îngrozitor.

"Era așa lume cinstită și așa lume cumsecade... Doamnă, n-ași fi dat-o pe nimic comuna asta! Acum ei au pământul de la Arnăutoiu, de la ăștia care au fugit, de la mine, de la ăla, de la ăla... Și pentru pământ, ca să nu ni-l mai dea... Trei zile dacă mai trăiesc, da vreau să știu că s-a limpezit lumea." (povestea Elisabetei Rizea din Nușoara, urmată de Mărturia lui Cornel Drăgoi, Humanitas, Buc. 1993)

Această campanie de natură să zdrobească nervii și sistemul de apărare a durat toată perioada lui Everac, care îmi spunea: n-am nimic cu dvștră, eu stimez Memorialul Durerii. Dar îmi teroriza oamenii, îmi crea o situație îngrozitoare, trebuia să lupt pentru orice fleac, dacă era spațiu de montaj se reducea la jumătate. Era epuizant. Citeam în articole aceleași vorbe pe care le auzeam la telefon, "memorialul bandiților", de exemplu. Era o identitate între cei care scriau și cei care mă sunau la telefon, "bandito!, tu și cu Elisabeta Rizea o să vă ulemplăm gura cu pământ să va săturați de pământ". Mai era ceva. Voiam să nu se știe unde mă duc cu echipa. Probabil că telefoane erau ascultate, fiindcă am descoperit că, de pildă, ultima oară a mers o mașină după noi pînă la Sibiu: parcam noi mașina, parcau și ei. Sigur, nu trebuie să te sperii, și Doina Cornea și Corneliu Coposu sunt atacați permanent.

Mulțumesc din suflet românilor din Franța care m-au susținut, care m-au făcut să simt că nu există frontiere, că memorialul este și al lor și care m-au apărat într-un moment crucial pentru mine. Eram într-un stress și o deteriorare sufletească atât de mare, nu de frică, nu mi-e frică, dar eram terorizată. După protestul vostru și după scrisoarea de la Europa liberă au cam încetat telefoanele de noapte și scrisorile mirșave și m-am simțit în siguranță. E mare lucru să lucrezi într-o stare de siguranță.

A.C. - *Mirșăvia acestor atacuri și-au dat dimensiunea pe care o ai, cu mai multă elocvență decît o facem noi, care îți mulțumim...*

L. H.-L. - Mă gîndesc că trebuie să fiu la fel de puternică ca ei. Această identitate nouă, această inoculare de forță, mi le-au dat contactul cu acești oameni. Când o vezi pe soția profesorului Nicolae lui Mărgineanu (v. pag. 5), o femeie de un curaj, de o curățenie sufletească exemplare, nu poți să nu te lași contaminat.

A.C. - *Care este atmosfera în televiziune?*

L. H.-L. - Nu m-au lovit în față, ci chiar prin oamenii lor din televiziune: "cînd mai termini odată! e fără sfîrșit!?" Un mare reporter sportiv mi-a spus că ar trebui să dureze cît o repriză!...

La televiziune, aproape toate emisiunile sunt sponsorizate - bineînțeles, actualitățile sunt sponsorizate într-un mod ocult. Noi n-am vrut ca acest serial să fie produsul unei sponsorizări, să fie vreo imixtiune. Singurul consultant este AFDPR, care are dreptul s-o facă, care are dreptul să mă și critice. Cei care lucrează la memorial simt un fel de însingurare. Lucrăm cu mijloace modeste. Nu e ușor să filmezi într-o pușcărie. La Sighet, la Rimnicu Sărat, era un frig că mi-am scos mînușa și mi-am pus-o în gheață, îmi clănțneau dinții, iar dl. Coposu se plimba fumînd și se uita la locurile de supliciu. Cum au rezistat? De aceea cred că echipa are drept compensație această lume înaltă, care este un veșnic izvor de prîmenire sufletească.

A.C. - *Spune-le ca sunt invidiați, mulți și-ar dori, cu toată umilînța, să fie în locul lor...*

L. H.-L. - Cenzura există în televiziunea română prin oamenii vinovați ca o poartă cu ei. Curajul se construiește ca un edificiu, bucățică cu bucățică. Cu excepția unui nucleu de simpatie din Departamentul de film, unde lucrez, în televiziune nu există deloc simpatie

pag. 5

pentru Memorial. În această atmosferă mi-am dat seama cât de mult a făcut puterea ca să-și instaleze oamenii în televiziune. Înainte nu știam cine lucrează la etajul cutare. Acum, după 1989, știu fiecare ce simpatii politice are, ecoul cărei voci este. De exemplu, în momentul pucului de la Moscova, se transmitea episodul Gherla, cred, și se aștepta comunicatul României. Era o veselie! Debordau: "ce-o sa faceți acum, v-ați pregătit la Jilava un locșor?" Era o glumă, dar simțeam jubilația că ar putea reveni comunismul. Atunci mi-am dat seama unde lucrez... Vreau să fac o distincție între lumea realizatorilor și cea a tehnicienilor, din sindicatul lui Dumitru Iuga, care sunt excepționali. Când venea Radu Ciuceanu și viziona, toți tehnicienii stăteau pe la uși încurajându-mă să ma bizui pe ei. Faptul ca există Dumitru Iuga e foarte important pentru mine. E greu să impui în televiziune un lucru, cred că am reușit, nu știu de unde am aceasta forță, sau știu...

A.C. - Memorialul a primit și niște premii.

L. H.-L.- Este apreciat de jurnaliști, de profesioniști, a luat acum doi ani premiul special al juriului de documentar al Uniunii Cineaștilor din România, iar Asociația Profesioniștilor de Televiziune, pe baza unor jurii formate din personalități din afară, i-a

acordat de două ori marele premiu pentru cele mai bune emisiuni.

A.C. - Ce posibilitate are memorialul să treacă dincolo de graniță.

L. H.-L.-Foarte puține. Una din aceste posibilități a fost plătită cu suferința producătorului filmului, Dan Necșulea. Ziarul "Lumea liberă" ne-a propus să dăm Memorialul în baza unui contract din care Lucia Hossu sau Dan Necșulea nu câștiga nici un leu, filmul este proprietatea televiziunii române, care deține copyrightul total. S-a făcut acest contract. Paul Everac care-l întrebase de câteva ori: "nu crezi că filmul acesta aruncă o imagine proasta asupra României", în final l-a penalizat pentru că l-a semnat. Au urmat destituirea, procesele. Și-a recăpătat postul la venirea înlocuitorului lui Everac, Dumitru Popa, care a dat curs hotărârii judecătorești.

A.C. - Realizatorul serialului s-a modificat în acești trei ani, dincolo de revelația dimensiunilor acestui arhipelag?

L. H.-L.- Nu știam proporția, dimensiunile, amploarea fenomenului represiv. În spital, în anul 1964, unde mă aflam cu o preciroză hepatică luată în studenție din cauza hranei, l-am întâlnit pe Remus Radina și el spitalizat, care mi-a povestit toată suferința lui din închisoare. Întâlnirea cu dl. Radina a fost întâlnirea cu un reper. Era prima oară că

Dan Necșulea, directorul Studioului de Film al Televiziunii Române mulțumește chirurgului oftalmolog Arié Danan - recomandat de doctorul A. Michaloux - pentru dificila operație de transplant cu laser, la ambii ochi, în condițiile unei excepționale înțelegeri și îngrijiri.

vedeam un om ieșit din pușcărie. Era o iconă.

Am fost cea mai înrobătită televiziune din lume și, în clipa în care am intrat în acest teritoriu al sfințeniei - noi am fost niște generații de oameni nedemni fiindcă am acceptat să fim ingenuunchiați - descoperirea e atât de mare că port mereu o suferință în mine. Maestrul de sunet din echipă, un om foarte cultivat, mi-a spus într-o zi: "nu știu dacă mai pot să lucrez la Memorial, mă simt ca un vierme". Bătrâna doamnă Mărgineanu înfii m-a refuzat: "unde erați voi, televiziunea, când bărbatul meu făcea pușcărie? unde era poporul așa în cei 20 de ani de închisoare ai lui?"

Cred că m-am schimbat, am o răbdare, o pioșenie față de ei. Mulți mă întreabă în televiziune cum de îndur atîta, cât mai pot să ascult, ca și când ai întreba un om de ce se duce la biserică și de Crăciun și duminică. Eu mă duc ca la biserică. Sunt acum un om din toate încheieturile vulnerabilizat și pregătit ca pentru împărțășanie. Tot mereu plînge ceva în mine. Salvarea noastră era să fi fost toți ca ei, dar faptul că ei există, ne dă dreptul să ne gîndim la o altă soartă pentru țara asta. Dacă realitatea din România ar fi fost bine cunoscută, poate și imaginea noastră, de care se face atîta demagogie, ar fi fost alta.

A.C. - Care sunt subiectele în proiect după cele 32 de episoade?

L. H.-L.- Aiudul nu se mai termină, sunt sute de morți!.. Urmează rezistența din munți, forma cea mai curajoasă a opoziției, mai am câteva din marile penitenciare (Galați, Botoșani, Craiova, Făgăraș). Sunt și episoade gîndite pe compartimente: justiția, procesele tribunalului poporului, sistemul de anchetă. Sper ca Dumnezeu să-mi ajute, să nu mi se oprească Memorialul - care nu e opera mea, eu sunt un simplu om care trudește să adune aceste mărturii orale care se opun istoriei oficiale. Nici continuarea lui nu mi se datorează mie, ci opiniei publice din România care a dat de gustul libertății, de gustul de a spune "nu". Orice s-ar spune aici, în Occident, oamenii au reînviat să spună "nu", și deseori își asumă riscuri. S-a trăit în România atât de greu în ultimul deceniu, s-a flămînzit și s-a murit de frig, n-am avut cărți, ziare, filme, n-am avut libertate. Doi-trei ani poporul a avut nevoie să simtă aceste delicii de care a fost lipsit, exista un fel de semi-adormire a românilor care, eu sper, nu va dura. Oamenii încep să iasă din suferință și să trăiască această libertate de expresie. De aceea, apelul Puterii la liniște, echilibru și concordie națională seamănă cu cel stalinist la tăcere, la consimțire. Sunt fraze umflate și golate de adevăr. Memorialul acesta ordonează adevărul prin vocile altor martiri și, față de istoriografia oficială falsificată, noi oferim o istorie orală, o identitate. Nu există popor fără memorie, nu există democrație fără o memorie liberă.

NU MAI VREAU, DOAMNĂ SĂ-I VĂD!"

Am avut prilejul, în 14 mai, în spațiul deja consacrat pentru astfel de întâlniri emoționante al Misiunii Catolice Române din rue Ribéra, sa vedem Memorialul Durerii, episodul al 3-lea din seria consacrată închisorii Aiud, "epicentrul infernului", unde nu e palmă de pămînt care sa nu adăpostească oase anonime de martiri.

Aici a fost executat în 28 octombrie 1949 lotul maiorului Dabija. Groapa comună, înecată în rugi și bălării, e știută doar de bătrînul gropar al cimitirului comunal Sibiu, ghid în lumea subterană a multor altor gropi comune, fiindcă grupul partizanilor din Muntele Mare era mult mai numeros, 125 de destine anulate. Practica Securității însă era să fractureze numărul arestațiilor pe loturi, pentru a ascunde dimensiunea rezistenței. Ba chiar pe unii să-i ucidă, deși condamnarea nu era la moarte, ci la 20 de ani, cum s-a întîmplat cu lotul din care făcea parte Petru Mărgineanu, primarul comunei Obreja. Registrul special de decese înregistrează numele celor cinci din lot, în aceeași zi, 4 aprilie 1950, "decedați" cu varii diagnostice... *Unde sunt îngropate trupurile celor cinci?* întreabă Lucia Hossu Longin, *nu pentru răzbunare, ci ca să li se poată aprinde o luminare.*

Fratele primarului din Obreja, profesorul universitar de psihologie, Nicolae Mărgineanu, "epurat" deja din Universitatea Clujană, împreună cu Sextil Pușcariu, Silviu Dragomir, Ion Lupaș, Lucian Blaga, Alexandru Popovici, este arestat în 14 aprilie 1948 și eliberat după 18 ani, în 1964. Cel care, fiu de țaran, a muncit ca să-și plătească studiile, a fost implicat în lotul "Marii finanțer", a cărui arhivă ocupă 7 m.p. Fusese burșier, înainte de război, al Fundației Rockefeller și era consilier psiho-tehnic la

Uzinele Reșița. Înainte de a muri, a apucat să scrie cartea "Amfiteatre și închisori", apărută la Editura Dacia.

Calvarul familiei Mărgineanu este reconstituit de Eufrosina Mărgineanu, licențiată în engleză, doctor în psihologie, soția profesorului, care a trebuit, ca să-și crească cei doi copii, dați afară din școală, să lucreze ca pedagog într-un preventoriu. Recunoștința pentru anonimul care i-a anunțat ziua și locul procesului, măsoară zidul kafkian al izolării. S-a dus cu copiii și, i-a îndemnat să se ridice în picioare, cînd a apărut în sala de judecată tatăl lor... Persecuția cu nenumăratele ei măști n-au înfrînt-o, dar glasul poartă în el aceeași frîngere disperată din prima zi, în fața năruirii iremediabile a unei lumi. Își dorește moartea în fiecare seară. "E o diferență între Ceaușescu și Iliescu? Nu mai vreau, doamnă, să-i văd!" îi spune Luciei Hossu-Longin, cu evidența cu care stabilește niște limite de netrecut...

Doă lumi: familia Mărgineanu și șeful Securității, Gh. Crăciun, cel care le-a confiscat destinele, cel care l-a ucis pe Petre Mărgineanu și l-a înfometat la Aiud pe Nicolae Mărgineanu. Gh. Crăciun, în putere, narează detașat, neaga orice implicare pînă ce semnătura lui ca organizator și înfăptuitor al execuției grupului Dabija nu îi este pusă sub nas.

E imposibil să povestești integritatea unui episod din Memorialul Durerii, montajul imaginilor, fondul sonor, vocea Luciei Hossu-Longin, detaliile mixate cu o sobrietate cu mult mai expresivă decît orice comentariu, multitudinea de informații pentru reconstituirea exactă a ororii.

A.C.

pe ecrane, să declanșeze un val de cronici entuziaste. În acest an, un alt film al lui Lucian Pintilie, "O vară de neuitat" - după o năvelă de Petru Dumitriu, avându-i în distribuție printre alții, pe Răzvan Vasilescu, Claudiu Bleonț - a fost prezentat, în selecția oficială, în 19 mai 1994, prezentările elogioase nemaiășteptând ieșirea pe ecranele franceze din 15 iunie. Astfel, "Nouvel Observateur" publică o cronică, din care publicăm mai jos fragmente, sub semnătura lui Gilles Anquetil, subintitulată: "Marele cineast român continuă, după "Stejarul" (cum a fost intitulat în Franța "Balanța") cercetarea demonilor inoleranței și visează armonia pierdută".

"La 60 de ani, Lucian Pintilie are o energie de om tânăr și o irezistibilă poftă de cinema. "În toată cariera n-am putut turna decât 6 filme. Alungat 25 de ani din România, filmul mi-a fost interzis. Am iubit cu pasiune, fără îndoială, opera, teatrul, de care m-am ocupat în acești ani, dar și pentru că n-aveam încotro. Cinematograful e mica mea iluzie de eternitate și astăzi am un chef nebun să fac filme..."

Și iată că, în doi ani, Pintilie ne-a oferit două admirabile filme, întâi "Stejarul", coborîre dantescă în universul comunismului agonizant, un fascinant "Apocalypse Now" românesc, și astăzi, "O vară de neuitat". (...) Pintilie este bîntuit de nostalgia unei alte Românie, cea a copilăriei sale în Basarabia, în care comunitățile coabitau în armonia inconștientă a diferențelor. "Satul în care m-am născut era un adevărat mozaic etnic (români, ruteni, tătari, evrei, nemți, ucrainieni...), dar nu simțeam nici o tensiune sau ură comunitară. Vorbeam pe atunci o limbă halucinantă, un esperanto, o combinație de limbi. Foloseam cuvintele celorlalți ca și când ar fi fost ale mele. Trăiam cu toții în limpezimea unei confuzii lingvistice inocente. Cu "O vară de neuitat" am vrut să înțeleg cum ni s-a furat acest paradis, astăzi pierdut, și să descopăr rădăcinile răului explorînd o epocă pe care o iubesc. Vorbînd de ieri, de fapt, vorbesc de azi".

Acum doi ani, filmul "Balanța" al lui Lucian Pintilie, selecționat la Cannes, trecuse aproape clandestin în cadrul festivalului, pentru ca, apărut

... O vară de neuitat arată că delirul etnic este întotdeauna provocat de jocul diabolic al unei autorități exterioare. "Pentru mine, spune Pintilie, mitul turnului Babel, adică triumful confuziei ("babel" în ebraică înseamnă confuzie), este perfect acordat cu epoca pe care o trăim. Este simbolul ispășirii noastre. Din momentul în care strategia divină sau politică anulează dreptul de a fi diferit, substituie tribalul individului, ne aflăm în barbarie. Delirul purificării etnice este oare singura alternativă la delirul comunist? Cred că "O vară de neuitat" este un film mai teribil decât "Stejarul". Acolo personajele aveau o vitalitate excepțională. În plină catastrofă rămîneau puternice, privind cu dispreț și cinism apocalipsul din jur. În "O vară de neuitat", căpitanul (interpretat de Claudiu Bleonț, n.n.) distrus moralicește, va avea veșnica remușcare că nu s-a sinucis"

Lucian Pintilie filmează această tragedie cu o forță rară. Împărțit între nostalgia unei foste Românie armonioase și groaza în fața unei societăți pe cale de a se lăsa devorată de apariția demonilor urii, el împletește toate aceste emoții contradictorii care-l asaltează. Film sensual, nutrit de fervori umaniste, stăpînit de o implacabilă luciditate. Un om cu aparatul său de filmat și prodigioși actori se bat pentru ca întunericul să nu coboare peste Europa. Pintilie este un purtător de lumină și avem nevoie de el."

de ce să se întrebe cînd va fi liber. Era liber"

Fragmentul memorialistic cu care se încheie articolul din "Le Figaro" este citat din excelența carte apărută recent, a lui Didier Rance, "Courage et fidelité, l'église greco-catholique unie" (Aide à l'église en détresse 1994)

□ S-ar părea că presa independentă, ca și cititorii dedați de patru ani încoace la deliciul șocurilor informaționale, mai mult sau mai puțin fanteziste, răspîdesc știrea-pistol, fără nici o ezitare, anulîndu-și orice reflexe dubitative. Cu cît "bomba" e mai neverosimilă, cu atît se vinde mai bine.

Astfel, în 10 mai, apărerea, concomitent, în "Cotidianul" și "Tineretul liber" un astfel de text. Să-l rezumăm: după informația, din păcate, adevărată, că Emil Cioran e bolnav și se află internat în spital, urmează minciunile mizerabiliste: ar vrea să vină în România, să moară acolo, fiindcă n-are nici un ajutor și nici acte.

Grija, de un insuportabil patetism mahalagesc, față de soarta filosofului - care trăiește în Franța din 1937 și are drepturi de autor pentru opera publicată - măsoară o trista lipsă de cuviință și de sensibilitate. Nu e prima oară că ne ajung "informații" publicate cu totală lipsă de responsabilitate pentru cuvîntul scris, pentru dreptul cititorului de a nu fi manipulat, ci, dimpotrivă, cultivat. Dar articolul cu pricina a atins culmea ignominiei.

□ "Forumul Crans Montana se lasă folosit de președintele român", titrează "Le Nouveau Quotidien" din Lausanne. În articol se spune că singurul relief al întrunirii "luxos organizata de guvernul român" a fost dat de prezența în prima zi a lui Shimmn Peres și Arafat, altfel n-ar fi avut nici un ecou internațional. Simțînd recuperarea, ambasadorul elvețian și-a anulat venirea trimițînd la fața locului un secretar de ambasadă, "subtila distanțare însă n-a fost asumată și de Jean-Paul Carteron, președintele Forumului, care a compromis imaginea idealurilor democratice elvețiene prin lingușiri și plecaciuni față de gazdă, arătate din plin în mediile controlate de regim și mai ales la televiziune. Cel mai mult a frapat, după ziarul elvețian, întreprinderea de "repunere în șaua internațională a successorului fostului dictator", care "a fost, desigur, ales democratic", "sanționat libertățile cucerite după decembrie 1989", dar al cărui guvern "sărăcește fără încetare o populație care, în acest domeniu, părea să fi atins deja pragul acceptabil într-o societate europeană. Bătrîni mor de foame, tinerii nu visează decât să plece fiindcă nu cred că țara în care s-au născut le va permite vreodată să trăiască decenți". Constatînd ca Forumul voia să atragă investitori străini, cînd legea nu garantează proprietatea privată, articolul conchide: "România lui Iliescu alunecă inexorabil către un regim autoritaro-etatist, cum au fost cele instalate în Europa Centrală între cele două războaie mondiale. Trebuia neapărat ca Forumul Crans-Montana să contribuie la așa ceva?"

REVISTA PRESEI

□ "Le Figaro" din 12 mai 1994 publică articolul "Mgr. Ghika, print, sfînt și martir", cu subtitlul "Închis pentru că voia menținerea Bisericii ortodoxă în România. Mort în celulă la 80 de ani. La Roma se deschide procesul său de beatificare".

Mgr. Vladimir Ghika a murit la 80 de ani, în 17 mai 1995, acum 40 de ani, la Jilava, ca martir (martor) al credinței, scrie Michèle Reboul. Descendent din 10 prinți care au domnit peste Valahia și Moldova, Mgr. Vladimir Ghika s-a născut în ziua de Crăciun la Constantinopol, în 1873, a fost botezat în biserica ortodoxă din Fanar, și-a făcut studiile într-un colegiu catolic la Toulouse. Mama sa se opune timp de 16 dorinței, exprimată de la 13 ani, de a deveni catolic. "Vreau să devin catolic pentru a fi un mai bun ortodox!... Sunt un pelerin al Bizanțului în casa mamă a credinței, Roma eternă", citat din cartea "Monseigneur Vladimir Ghika" scrisă de Hélène Danubia, (Pierre Téqui, editeur, 1993). Prin botezul de la 29 de ani devine "oficial catolic", fiindcă, cum mărturisea "eram deja catolic în spirit și în

inimă". Abia după moartea mamei sale este consfințit, la 50 de ani, preot. Pius al XI-lea, care îl va numi protonotar apostolic, îi permite să ceseze și să celebreze în ritul latin sau bizantin (greco-catolic). Se va ocupa de leproși, de cei mai înrăiți păcătoși, de bolnavi, convertind pentru că el era "însăși rugăciunea", spune M. Reboul.

"Pe cînd era închis și torturat cumplit, pentru sprijinul și voința de a menține Biserica Unită în România, desfîințată și trecută cu forța la Biserica Ortodoxă, celula lui cu 240 de arestați semăna cu cea Părintelui Kolbe de la Auschwitz. Devenise, grație lui, un loc de rugăciune, de cîntec, de pace, de suferință oferită Patimilor lui Isus, de sfințenie.

Un student închis împreună cu el va spune: Mgr. Ghika "este omul în care am văzut ce înseamnă libertatea adevărată... Într-o zi l-am întrebat: Ce credeți, cînd o să ne elibereze? Era clar că nu înțelegea rostul întrebării mele. Am înțeles brusc ca întrebarea mea n-avea nici un sens, că era absurdă pentru el. Fiindcă pentru el, zidurile temniței nu existau. N-avea

BISERICA ORTODOXĂ DIN PARIS

Primim din partea Consiliului Parohial și Eparhial o scrisoare nesemnată, cerînd să publicăm următorul răspuns la articolul publicat în Lupta, 22 aprilie 1994:

– Alegerile celor două consilii s-au desfășurat în deplină conformitate cu statutele și regulamentele asociațiilor noastre.

– Listele membrilor asociațiilor au fost afișate la biserică încă din data de 11 februarie, ele putînd deci fi consultate cu mult înainte de data alegerilor din 6 martie 1994.

– Așa cum rezultă din documentele comisiei de votare, au fost înregistrate cu această ocazie un număr de 163 de voturi.

– Nu a existat nici un serviciu de ordine în timpul adunărilor, participării la alegeri fiind credincioșii membri ai celor două asociații.

– Raportul financiar a fost prezentat în adunare de trezorer, confirmat prin luarea de cuvînt a unui cenzor care a făcut aprecieri pozitive asupra modului în care s-a efectuat gestiunea financiară. Informăm că raportul financiar a fost verificat de cenzori și aprobat de Consiliul Parohial în data de 4 februarie 1994 și de către Adunarea Generală din 6 martie.

– Consiliul Parohial și Eparhial precizează pe această cale că nu poate fi vorba de nici un "sprijin financiar" sau "contact" cu autoritățile civile și bisericești de la București. În acest sens, în prefața Calendarului nostru pe 1994, s-a prezentat în mod clar poziția Bisericii Ortodoxe Române din Paris față de autoritățile din România.

– În ceea ce privește procesele intențate

bisericii noastre între 1988-1991, acestea nu au fost declanșate de către actualii preoți, ci de unii membri ai consiliilor anterioare. Procesele au fost pierdute de aceștia în favoarea bisericii, prin decizii ale instanțelor judecătorești franceze. Astfel s-au stins o serie de frământări și "semne de întrebare" ce existau în Comunitatea noastră.

– Informarea eronată și neverificată din ziarul LIBÉRATION și a postului de televiziune FRANCE 3, prin care se afirma că biserica noastră ar fi fost implicată într-o filieră de trecere ilegală a unor tineri români în containere peste ocean, a fost dezmințită, la cererea noastră, prin articolul apărut în ziarul LIBÉRATION din 1 februarie 1994.

Consiliul Parohial și Eparhial al Comunității ortodoxe din Paris își exprimă regretul că ziarul Lupta, citit de o parte a comunității române, prezintă date și informații neverificate, care pot aduce un prejudiciu moral membrilor comunității noastre, ce trăiesc departe de pămîntul natal și sunt atașați bisericii noastre din Paris.

16 mai 1994

Consiliul Parohial
și Eparhial

Desmințirile și precizarea că nu poate fi vorba de sprijin financiar sau contact cu autoritățile din București ar fi avut mai multă greutate dacă porta o semnătură.

LUPTA s-a referit la informația postului de televiziune FRANCE 3, care, din păcate, tot nu a fost dezmințită.

M.K.

de încălzire, canalizare, pavaje, bazine etc., au furat și distrus și au instalat, în final, o stîină, în văzul poliției și cu aprobarea tacită a primarului.

■ Situația patrimoniului este alarmantă, în vidul juridic existent. Legea de protecție a monumentelor a dispărut sub Ceaușescu iar proiectul noii legi zace în sertarele Parlamentului. Ar fi nevoie de cca 8 miliarde pentru a salva monumentele care se degradează și a încheia lucrările de restaurare pe șantiere abandonate, a spus însuși Răzvan Theodorescu, de la care nu poți aștepta prea multă asprime critică și care a mărturisit că în absența acestei sume se vor pierde iremediabil mărturiile ale trecutului național.

■ A fost furată în aceste zile o Evangheligie de la Biserica Ortodoxă Română din Paris. Cam în același timp, biserica Krețulescu din București a fost jefuită de icoane și obiecte de cult în valoare de sute de mii de dolari.

■ În 15 și 16 mai a avut loc Congresul Uniunii Scriitorilor din România. Faptul că din 1800 de membri n-au fost prezenți decît 600, n-a permis modificarea statutului, obiectivul principal al întrunirii. Mircea Dinescu a fost criticat pentru defecțiunile gestiunii sale iar, pînă la următorul Congres, care va avea loc în aprilie 1995, conducerea Uniunii va fi asigurată, în continuare, de Laurențiu Ulici, căruia i-au fost apreciate ideile de redresare. Cîteva dintre ele: înființarea a încă 5-6 filiale noi, elaborarea unui statut al sindicatului scriitorilor, o echipă de manageri va supraveghea investirea profitabilă a fondurilor. Urgența? editarea a 8 reviste literare, ajutoare pentru scriitori, o casă de pensii suplimentară, înființarea de filiale în diasporă.

Pavel Chihai

Treptele Nedesăvîrșirii

O carte excepțională care reconstituie pașii umiliți de istorie ai generației decimate, o generație pentru care onestitatea și conștiința spirituală au fost singurele arme de supraviețuire în catastrofa provocată de instalarea în România a comunismului.

Mărturisiri din exil

Dacă "Treptele nedesăvîrșirii" e o carte asupra "timpului fără destin", cea de a doua este cartea maturității și exilului. Împreună, ele trasează devenirea intelectuală și spirituală a unui creator, sub greutatea istoriei.

Institutul European

rectificare

În articolul dlui Mihai Korne, "Biserica ortodoxă din Paris" (nr.223/22 aprilie 1994) s-a strecurat o eroare în loc de "Listele votanților cuprinzînd persoane decedate nu au fost distribuite decît după începerea ședinței" se va citi: "Listele votanților cuprindeau persoane de mult timp absente sau decedate, iar listele candidaților pentru consilieri nu au fost distribuite decît după începerea ședinței"

PE SCURT

■ Slujba de Înviere, care trebuia să fie oficiată în bisericuța din secolul al XVIII-lea, din Muzeul Satului, a fost anulată de Ministerul Culturii în Sîmbăta Mare, la prînz, "pentru prezervarea patrimoniului", deși aici s-a slujit în noaptea Învierii anul trecut.

Directoarea Muzeului, Georgeta Stoica, a declarat "României libere": "Profesorul Gusti, care a adus țărani să locuiască în casele Muzeului, nu cred că ar fi avut ceva împotriva... Țin să amintesc domnilor de la Ministerul Culturii că astfel de slujbe sunt oficiate în toate muzeele etnografice din lume. Dar noi suntem în absolut tot originali!"

■ La Biserica din Ripita (lîngă Brad), restauratorul și conservatorul timișorean Dan Cocean a dat la iveală, înlăturînd mai multe straturi de tencuie și zugrăveli, o frescă din secolul al XV-lea, care, prin vechime și dimensiuni (300 m pătrați) devine cel mai important ansamblu bizantin din acea perioadă.

■ Biserica Mănăstirii Mislea - ctitorie a lui Radu Vodă Paisie (1535-45), fiul lui Radu cel Mare, mort în exil, în Egipt - a fost ușor

deteriorată de cutremurul din 4 martie 1977. Putea fi salvată dar intervențiile pentru restaurarea ei ale preotului Trandafir Dumitrescu au fost zadarnice. În 1979, buldozerele au șters-o de pe fața pămîntului. S-au mai putut salva cîteva icoane vechi, arhiva și iconostasul sculptat în lemn de nuc, transportate în toiu noapții de același preot la Biserica din Bordeenii Mari.

A fost nevoie din nou de intervenția preotului Trandafir Dumitrescu pentru a opri frenezia distrugătoare a actualului primar (ales după 1989...), pornit să demoleze zidurile de apărare ale mănăstirii (sec. 16-17), într-o continuitate pe care o trăim în atîtea alte domenii.

■ Directorul Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei, Dorin Alicu, a semnalat "României libere" că rezervația arheologică Valea Chintăului, lîngă Cluj, desfășurată pe 4,5 hectare și cuprinzînd cel mai mare complex de "villa rustica" romană din secolul II, a devenit stîină... Declarat oficial rezervație arheologică, terenul a fost preluat de la IAS Cluj și predat muzeului, care a investit sume considerabile. După 1989, sătenii din Chinteni au năvălit în rezervație - care cuprindea 11 clădiri, dintre care în 3, prin săpături, s-a pus în valoare amenajările somptuase, instalație

PENULTIMA ORĂ

CASA ROMANEASCA

Vă invită, sîmbătă, 11 iunie, la orele 17,30 în sala de conferințe din 120 bis, rue Haxo, 75019 Paris (Metro Télégraphe sau Porte de Lilas), unde, sub președinția dnei Monica LOVINESCU, vorbesc dnii Răzvan PURCĂREA și Vlad ZOGRAFI, doctoranzi la Paris, despre "Experiența contactului cu Occidentul a doi tineri români, după 1989"

EGLISE SAINT-AUGUSTIN
mardi, 31 mai 1994 à 20h 30

TRAJAN POPESCO

J. HAYDN,
LA CRÉATION

CHOEURS ET ORCHESTRE
"PRO-MUSICA"

Monique Trécan (Gabriel-Eva)
Daniel Durand (Uriel)
J.-PH. Doubrère (Raphaël-Adam)

CORALA BĂRBĂTEASCĂ
GHEORGHE DANGA, (PARIS),
face înscrieri pentru coriști
la toate vocile.

Informații suplimentare:
dl. Ștefan Walter,
telefon 46 28 05 91

NATURALIZARI "Journal Officiel", din 22 aprilie, 3, 5, 14 și 21 mai 1994 publică numele următoarelor persoane născute în România, care au obținut naturalizarea franceză: Mircea Călin Borcoman, născut la Reșița; Anne Marie Borcoman, născută la București; Lucia Mihaela Borcoman (n. Lata), născută la Giurgiu; Căruțașu Elena, născută la Ploiești; Marinescu Andreea, născută la Ploiești; Greceanu Radu Valentin, născut la Arad; Greceanu Silvia (n. Galu), născută la Constanța; Ioan Silvestru, născut la Vințul de Jos; Breban Cristiana Carmen Nora (n. Romanița), născută la București; Popescu Elena (n. Lungu), născută la Gura Ocnii; Popescu Magdalena, Gabriela, născută la Pitești; Cucu Valeriu, născut la Reșița; Cucu Elena (n. Paraschiv), născută la București; Cucu Raymond-Dan, născut la București; Diamandi Anca Maria, născută la Rogoaza; Marieta Andronescu, născută la București; Anca Badea (n. Costescu), născută la București; Badea Ctin Cătălin, născut la Galați; Berindey Pașcanu Anca, Constanța (n. Cantacuzino), născută la București; Cucoveica Veronica, născută la Dumești; Viorel Gai, născut la Caransebeș; Radioas Gheorghe, născut la București; Ileana Marta Radioas (n. Popovici), născută la Tîrgoviște.

ZIUA EROILOR LA PARIS ȘI LA SOULZMATT

Biserica Română Unită din Paris și AFDPR - filiala Franța va invita să participați la două importante evenimente:

1. **Joi, 9 iunie 1994 (Înălțarea Domnului), la ora 15, se va comemora Ziua Eroilor în Cimitirul Montmartre (Metro Place de Clichy sau Blanche)** la mormîntul simbolic în amintirea românilor căzuți pentru Dumnezeu și democrație între anii 1944-1989. Instrumentiști militari francezi vor intona semnalul pentru morți.

2. **Sîmbătă, 11 iunie 1994, la ora 13 se va comemora Ziua Eroilor în cimitirul Soulmatt (Alsacia), unde dorm 687 de tineri români, căzuți în primul război mondial ca aliați ai Franței.** Pentru cel de al 14-lea pelerinaj anual, un autocar va pleca din Paris, de la Biserica Ortodoxă Română, vineri 10 iunie, la ora 23. Revenirea la Paris, în același loc, sîmbătă, 11 iunie, la ora 23. Costul unui bilet este de 200 Fr.

Localitatea Soulmatt este situată în Alsacia, pe șoseaua Colmar-Belfort, gara Rouffach. La pelerinaj vor participa români din toata Europa occidentală. Informații la dl. Remus Radina, telefon: 44 23 97 63.

La inițiativa unor exilați români, un parastas va fi oficiat Duminică, 5 iunie, pentru Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Constantin Vasiliu și Alexandru Alexianu, la Biserica Ortodoxă Română din Paris - 12 bis rue Jean de Beauvais, 75005 Paris (Metro, Maubert-Mutualité)

CELLA VOINESCU- SIEGFRIED

La 12 mai a murit la Neuilly, lângă Paris Cella Voinescu Siegfried. Cele câteva cuvinte despre dispăruți încep cu "s-a stins din viață", "ne-a părăsit" - dar, deși e paradoxal să o spui despre o ființă de 84 de ani - Cella Voinescu Siegfried a plecat brusc, lăsîndu-și prietenii care se așteptau să o vadă la 15 mai pentru parastatul lui Siegfried, plini de uimire.

Despre omul de teatru care a fost Cella Voinescu vor scrie alții. Mă voi mărgini s-o evoc pe Cella - mitul copilăriei mele, despre care mi se povestea că ajungea întotdeauna cu întîrziere la școală își uimea profesorii cu ultimele ei lecturi din literatura franceză și se ascundea cu poemele lui Eminescu sub hainele din cuier în orele de matematică.

Deși stăpînea perfect acel "savoir vivre" al clasei din care făcea parte, avea o comportare complet lipsită de orice ipocrizie socială sau convenționalism rece. Reacțiile și ripostele ei, spontane, uneori critice, izvorau dintr-o vie sensibilitate și o prospețime aproape copilărească, autenticitatea ei constituia farmecul și, cred, cimentul prieteniei care a legat-o de mulți oameni aleși. Avea o neostoită sete de viață care - deși anii treceau, deși totul devenea tot mai anevoios, deși din ce în ce mai mulți prieteni treceau în neființă - îi dădea curajul de a lupta : conducea încă mașina, dădea lecții, se ocupa de "Asociația prietenilor lui Siegfried", își vedea prietenii, călătorea...

Cînd a devenit posibil, a dorit cu ardoare să organizeze o expoziție cu schițele de decoruri ale lui Siegfried la Teatrul Municipal din București. A vorbit cu Ion Caramitru și cu Dan Jiteanu, a trimis desene și fotografii, dar pînă astăzi, nu știu de ce, nu s-a realizat nimic. Proiecta să meargă în iulie la București. Nu trebuie să uităm că, în anii '50, cînd pe scenele teatrelor din București se prezentau decorurile sumbre ale revoluției din octombrie..., la Teatrul Municipal Cella și Siegfried montau Pădurea, Scrisoarea pierdută, Bădăranii, Nebuna din Chaillot, aducînd în scena frumusețe, eleganță, grație, umor .

Mira DUMITRESCU

DECESE

Moses Rosen, șef al Cultului Mozaic; av. Sorin Enăchescu, șef oficiu Juridic PNȚed; scriitorul Radu Albală; senatorul Ioan Aurel Stoica; Ileana Bucurescu; ing. Iulian Aurel Mușat; ing. Mircea Bedreag; ing. Mihăilescu Alexandru; Vasile Andreianu; Maria Manolache; avocat Ion N. Ivănescu; Titi Milculescu; Mariana Muntean; istoricul Tudor Voinea; Elena Urs; ing. Viorica Rotaru; dr. Octavian Dănilă; arh. Eugeniu Pipernea; Valeria Vineș; ing. Nicola Papadache; cons. jur. Costilă Ion; av. Aliee Făgărășeanu; Dumitru Al. N. Marinescu; Tudor Voinea; Maria Vasilescu; pr. Gh. Alexe; preot Colț Elefterie; Gabriel Ignat; prof. Adrian Dumitrescu; Ioana Bellu; ing. Radu Martac; Aneta Aprudu; Petre Bejan; Tamara Rusnac; Ecaterina Petrișor; Măriuca Basarabescu; ing. Petre Pașan; Petru Marti; Ioan Dănălache; Eduard Theodor; ing. Cristina Mușat; prof. univ. dr. ing. Sergiu Călin; Theodora Irimia; ing. Teodor Alexandru Dinescu; Alina Ruxandra Graur; dr. Dan Șchiopu; Sergiu Steriu; prof. Aurelia Ciulache; prof. Marta Marini; dr. Mircea Niculescu; av. Gh. Zugrăvescu; dr. Grigore Alexandrescu; Gh. Zorilă; ec. Ion Malinescu; Nicolae Constantinescu; Mira Grigorescu (Golea); dr. Stelian Lăcătușu; prof. Sergiu Călin; ing. Dimitrie Cartaș; Ctin Rădulescu; Lala Ion Tiberiu; ing. Vasile Valeriu Ionescu; prof. Nicolaescu Iulian; prof. Margareta Bondoc; Cornelia Alice Corbu; Eliza Lăpușan; Laurenția Proca-Lăzărescu; Ion C. Cuculea; violonista Lucia Th. Burada; Tasi Petre Dumitru; ing. Radu Martac; Julieta Coman-Weintraub; geolog Sanda Folea; ing. Vasile Nistor; Radu Constantin; Grigoraș Sabin; Manda Ion; ing. Teodor Hanganu; dr. Ion Danescu; Smaranda Bobu; Bogdan Fulger; av. Sebastian Niculescu; prof. univ. Severin Ioan; dr. Emil Bărcănedescu.

O slujbă va fi oficiată miercuri 25 mai 1994, la Biserica Română Unită din 38 rue Ribéra, 75016 Paris, în memoria scriitoarei Ioana Joly, născută Ionescu - , decedată în cursul unei călătorii în România, în comuna Lovrin (jud. Timiș), la 15 april 1994.

le combat

Directeur: Michel Korné 22/5/94
ISSN 1148 - 7321

NUMERO 225

TARIF D'ABONNEMENT ANNUEL

En Francs Français:		En d'autres monnaies, le tarif est majoré des frais bancaires d'encaissement comme suit.
FRANCE	FRF 250	DEM 100 - CHF 90 - GBP 35
EUROPE	FRF 300	
Par avion :		
AMERIQUE		
AMERIQUE DU NORD	FRF350	USA 60 ou équivalent
ISRAEL		
AMERIQUE DU SUD		
ASIE	FRF 450	USA 70 ou équivalent
AUSTRALIE		
125 Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud-France		
Tel. (33-1) 41120370 Telefax (33-1) 46 02 14 37 - Tlx 270152 F		
Commission Paritaire N° 65481 - CCP. : 11 341 71 A Paris		

VISITE ROUMAINE AU CNPF LE 15 AVRIL 1994

Le Président Iliescu et des membres de son gouvernement ont été reçu au CNPF par des représentants d'entreprises françaises travaillant en Roumanie. Nous publions ci-dessous des extraits des allocutions de M.M. Philippe Giscard d'Estaing et Ion Iliescu.

Allocution de Philippe Giscard d'Estaing

....Le montant des investissements étrangers en Roumanie est encore aujourd'hui relativement faible, 760 millions en dollars, de 1990 à 1993. La France est, je le souligne, le deuxième investisseur avec un peu plus de 83 millions de dollars, derrière l'Italie, qui a investi plus de 97 millions de dollars, mais bien devant la Grande Bretagne et l'Allemagne, dont les investissements se situent aux environs de 63 millions de dollars.

La Roumanie depuis maintenant plusieurs années, a fait des efforts importants dans le sens des réformes. Elle a franchi de nombreux obstacles même si le chemin est difficile. On constate depuis le début de l'année de nombreux signes très encourageants, telle que la diminution de l'inflation, pour les 3 derniers mois, la convergence graduelle des taux de change officiel et parallèle, l'amélioration de la balance commerciale, l'accélération des privatisations en janvier et février, la réduction du déficit budgétaire. Tout ceci, est conforme d'ailleurs aux recommandations du FMI, et d'ores et déjà une justification de l'accord signé par votre pays avec le Fond Monétaire en décembre 1993.

La Roumanie a ainsi franchi une étape majeure, dont il faut la féliciter puisque la signature donne à votre pays l'accès aux financements internationaux, nécessaires pour poursuivre et accélérer ces réformes. Je vois personnellement par ces résultats positifs un grand encouragement pour les entreprises étrangères souhaitant travailler en Roumanie.

Même si la Roumanie a mis en place le cadre législatif nécessaire pour accueillir les investisseurs étrangers, ceux-ci continuent à rencontrer souvent, des difficultés matérielles dans leur action telles que la remise en cause, le non respect des dispositions contractuelles, la réticence de l'administration locale, pas toujours favorable aux investisseurs étrangers, les excès de la bureaucratie qui retardent la concrétisation et le déroulement des projets, les contraintes financières dues aux problèmes que connaît le marché des changes. Ceci n'est à vrai dire pas anormal, nous le comprenons, et devrait retrouver progressivement sa solution.

Nos entreprises souhaitent réellement investir dans votre pays, mais elles veulent et c'est normal avoir l'assurance que leurs investissements seront protégés et surtout que les objectifs qu'elles se proposent d'atteindre sont bien compris par tous les interlocuteurs, qu'il s'agisse des industriels, à savoir les dirigeants des entreprises roumaines qui sont des partenaires, des salariés des entreprises dans lesquelles nous travaillerons et qui doivent adhérer à l'idée des réformes et des conditions de travail, de l'appareil administratif local, qui doit voir dans les entreprises à capitaux étrangers un modèle qui

Allocution du Président Ion Iliescu

Notre évolution présente est marquée par deux processus majeurs. C'est la révolution politique qui a caractérisé ce changement d'harmonie politique et sociale de la Roumanie et qui a été caractérisée par une certaine particularité différente des autres pays de l'Est. Dans tous les autres pays, il y avait un processus intérieur et une initiative même des directions politiques de ces pays-là, de l'Union Soviétique avec Perestroïka de Gorbatchev et de sa génération, cependant que la Hongrie a connu l'ouverture de l'économie de marché dès l'époque de Kadar.

En Roumanie ce n'est pas le cas, et c'est malheureux, parce que la Roumanie était à l'avant garde des changements dans les années 60. Vous vous souvenez que c'était le seul pays qui avait réussi à obtenir le retrait des troupes soviétiques en 1958, et cela a été marqué dans les années qui ont suivi par les changements du climat politique en Roumanie, de la pensée politique et par une ouverture à l'intérieur et à l'extérieur avec les pays de l'Ouest de l'Europe et surtout avec la France.

Dans les années 60, a commencé la coopération en production, en technologie, et la Roumanie a commencé à aborder le sujet du management moderne, l'informatique, qui était prévue par la coopération avec la France, avec l'Institut National pour les Recherches d'Informatique, avec le réseau national d'informatique. Cela voulait dire qu'il y avait une

oeuvre pour le développement de la région et non un adversaire.

Il ne s'agit là ni d'obstacles juridiques ni d'obstacles financiers, mais de la nécessité d'une même compréhension par tous de ce qu'est l'économie de marché, de ce qu'est le profit et de ce que cela signifie pour le décollage économique d'une entreprise, d'une région, et à fortiori d'un pays.

Il nous incombe à nous, d'expliquer nos objectifs à nos partenaires et de bien leur faire comprendre les enjeux. Mais je crois aussi que les autorités roumaines doivent apporter en toute circonstance leur contributions aux changements des mentalités, changement qui devrait être d'ailleurs être plus faciles au fur et à mesure que les investisseurs deviendront plus nombreux, et réinvestiront.

Vous disiez hier, Mr le Président, dans une interview que les Français étaient les moins actifs, et que les Allemands plus dynamiques, nous sommes habitués à entendre ce langage, mais peut être est-ce parce que nous faisons moins savoir ce que nous faisons, et je peux vous garantir que les contrats déjà signés, mais surtout le nombre des projets en cours me font penser que nous sommes sur la bonne voie.

préoccupation de la modernisation de l'économie, de la technologie et des relations de coopération avec les pays de l'Europe de l'Ouest. La France a joué un rôle très actif dans cette période.

Après l'intervention en Tchécoslovaquie, (vous vous souvenez que la Roumanie s'est opposée ouvertement), la position politique de la Roumanie était applaudie par tout le monde.

Elle était applaudie même pendant la période de Ceausescu par son orientation anti-russe, mais l'intervention des forces militaires en Tchécoslovaquie a marqué toute cette zone de l'Europe en général, et la Roumanie en particulier. Les caractéristiques de Ceausescu ont imprimé à notre évolution une rigidité plus accentuée que dans tous les autres pays de l'Est. Cela a fait que dans les années 1980, la situation économique s'est détériorée.

Je pourrais aussi souligner qu'en 1967, c'était seulement en Roumanie que l'on a ouvert une discussion sur l'économie de marché, sur la nécessité de combiner le plan avec le marché. C'était seulement en Roumanie et en Tchécoslovaquie qu'il y avait des discussions ouvertes sur ces questions, comment moderniser l'économie, soit-disant socialiste avec les lois et les règles du marché. Parce que nous avons tous parlé la prose sans la nominaliser.

Nous étions intégrés dans une économie de marché sur le plan de l'économie mondiale, mais on parlait d'une économie tout à fait divisée.

Ceausescu a imprimé après les événements de 68, surtout après 71, une direction d'un centralisme excessif dans la direction économique du pays. C'était surtout accentuer le centralisme d'Etat.

Le modèle pour Ceausescu, c'était le modèle de la Corée du Nord.

Moi je faisais partie d'une délégation dans les pays d'Asie, en Chine, en Corée, et c'était le commencement de notre divorce, lorsque l'on a discuté sur ce modèle qui l'a fasciné.

Il aimait beaucoup cette possibilité de contrôler tout, de contrôler la société, l'économie, et j'ai répliqué que ce n'est pas une société humaine, c'est une société déshumanisée où les jeunes sont devenus des robots et ce ne peut pas être un idéal pour une société moderne. Pour nous, notre jeunesse était avide de liberté, avec la liberté de culture, avec les libertés d'expression, avec la promotion des valeurs, or c'était exactement le contraire.

Mais je voudrais souligner cette idée que à la fin des années 80, quand dans tous les autres pays avaient commencé un processus de discussion, pour des changements, en Roumanie ce n'était même pas possible de discuter sur la

Suite page II →

nécessité de changement, tandis que à l'intérieur du système, les tensions se sont accumulées, la crise du système économique était de plus en plus grave et les conséquences sociales aussi.

Parmi d'autres, Ceausescu dans la dernière année, a imprimé un rythme forcé pour éliminer les dettes extérieures, il a renforcé l'exportation avec des conséquences sociales négatives et il a interdit les importations, ce qui a eu comme conséquence sur le plan technologique, des conséquences négatives pour les entreprises, même pour renouveler les technologies et pour maintenir les équipements qui existaient. Cela a aggravé sur tous les plans la crise économique et sociale et pour la Roumanie en comparaison avec les autres.

C'était cette explosion sociale qui a caractérisé la révolution roumaine qui d'un jour a démolit toute la structure de l'Etat et nous avons fait beaucoup d'effort pour entrer dans un nouvel état de développement sur la base démocratique, pour construire un Etat de droits.

Il pense que pendant ces 4 années, nous avons fait beaucoup de changements radicaux dans la structure de l'Etat, dans la structure de la société, dans un but démocratique pour la libre expression, l'apparition des partis. Il y en a même assez, plus de 200 partis enregistrés, plus de 90 qui ont participé aux dernières élections, et c'est un processus qui se développe.

Le problème le plus difficile c'est la transformation de l'économie. Les systèmes économiques sont plus inertes que le système politique. En politique on peut faire des révolutions. Ce n'est pas assez de démolir et reconstruire des nouvelles structures étatiques, l'économie ne supporte pas cela.

Or nous avons eu comme conséquence, la démolition de la structure de l'Etat, même la démolition des structures des commandes de l'économie nationale, avec un système de planification centralisée, avec le système de contrôle des redistributions des ressources financières, humaines, matérielles, sans avoir sur place les structures, les institutions et les mécanismes nécessaires d'une économie de marché. Cela a provoqué beaucoup de dysfonctionnements dans l'économie nationale. D'autre part, cela a été lié à la décomposition du système national, internationale, auquel l'économie roumaine était liée. Alors nous avons perdu beaucoup de marchés, de partenaires traditionnels, et à part ça, la crise yougoslave, l'embargo sur la Yougoslavie, le meilleur voisin de la Roumanie.

Les Roumains disent que nous avons deux voisins amis, la mer Noire et la Yougoslavie parce que avec les autres nous avons eu des problèmes, avec la Yougoslavie jamais.

Maintenant c'est une tragédie pour ces peuples de Yougoslavie, mais aussi pour les peuples voisins, et pour la Roumanie qui a eu des relations étroites avec la Yougoslavie.

Tout cela a marqué une conséquence générale négative à notre activité économique et surtout le déclin de la production, les usines travaillant avec la moitié de leurs capacités, et surtout dans l'agriculture il y avait aussi des difficultés, il y avait de la sécheresse dans cette période, et avec la décomposition des coopératives agricoles.

C'est aussi un des aspects négatifs, parce que la coopération c'est une structure qui existe depuis des millénaires, dans la civilisation humaine, en France, dans d'autres pays, les coopératives sont des formations assez délicates. Mais chez nous, l'intervention de l'Etat à la vie intérieure de la coopérative les a aliénés. Les paysans, les propriétaires des terrains, ont

eu le sentiment que c'était déjà plus leur propriété, que c'était la propriété de l'Etat. Ils ont eu une réaction normale contre les coopératives.

Il y a aussi une démagogie politique, les coopératives, ce sont des structures communes. Il y a de ce point de vue, un langage qui caractérise cette période de luttes politiques, mais sur le plan de la production agricole cela a marqué une diminution de la production agricole. La Roumanie, qui a peut être après la France les meilleures conditions pour une agriculture moderne a été obligée d'importer du blé.

Tout cela a marqué des difficultés majeures pour notre pays, et notre économie, l'inflation et le chômage. Nous avons 11% de chômage, l'année dernière, c'était une inflation de 300%, aussi la monnaie nationale a connu une diminution continue de 20 Lei le Dollar maintenu artificiellement par l'intervention de l'Etat, jusqu'à 1660 Lei pour un dollar (en Avril 1994).

C'est dans des conditions où il n'y a pas de réserves en devises que le commerce extérieur est devenu déficitaire.

Il y a des gens qui disaient que de ce point de vue, c'était un avantage de la Roumanie de ne pas avoir de dettes extérieures. L'héritage que nous a laissé Ceausescu avec la liquidation des dettes extérieures, cela devait être un avantage pour l'économie roumaine.

Mais la pratique de ces quatre années nous a démontré que c'est un grand désavantage parce que, dans les périodes de crises financières, ne pas avoir de dettes extérieures ce n'est pas un avantage, parce que les banques commerciales ne sont pas très ouvertes pour les nouveaux clients, et sont prêtes à soutenir les anciens et pas de créer de nouveaux. Alors nous n'avons pas eu de portes ouvertes vers les banques commerciales tandis que par exemple la Hongrie avec les 10 milliards de dollars de dettes de la Pologne avec plus de 20 milliards de dettes ont doublé leurs dettes extérieures, ce qui veut dire qu'elles ont eu les portes ouvertes pour recevoir d'autres crédits, pour amplifier leurs dettes extérieures alors que la Roumanie est restée sans dettes mais aussi avec de grandes difficultés.

Les seuls qui nous ont apportés leur aide sont la Banque Mondiale. Nous avons discuté deux ans pour un crédit d'un milliard seulement et après deux ans de négociations nous avons reçu la moitié. Mais dans la dernière année, l'année la plus difficile 1993, nous n'avons rien reçu de la part de personne, aucun soutien financier.

Si on compare la Tchécoslovaquie avec une économie plus structurée, qui avait été le centre de l'empire autrichien, et pendant toute cette période du système communiste, c'était une économie équilibrée et ils ont apporté cette caractéristique dans la période de transition. Ils sont entrés dans ce processus avec une réserve de 5 milliards de dollars détenus par la Banque Nationale, avec un commerce extérieur excédentaire de deux milliards et demi de dollars. Avec ces conditions, ils ont pu maintenir l'équilibre et la stabilité de la monnaie nationale, contrôler l'inflation, le chômage à seulement 3% de chômeurs. C'est la différence.

Ou bien l'Allemagne avec un soutien massif, de la part de l'Allemagne de l'Ouest, mais là-bas c'est autre chose.

C'est le seul pays qui a éprouvé la thérapie de choc avec cette intégration dans l'économie forte de l'Allemagne, mais avec des conséquences sociales qui créent des problèmes.

Il y a un tiers de la force de travail qui se trouve au chômage et crée des tensions sociales.

(à suivre)

UN LOURD HERITAGE

La rencontre des actuels dirigeants de Bucarest avec les cadres des entreprises privées françaises a mis en présence deux conceptions économiques et politiques. Avec courtoisie et sans ambiguïté, le porte-parole du CNPF a rappelé ce que la libre entreprise attend de ses partenaires à l'Est.

De l'Adriatique au Pacifique, rares sont les dirigeants économiques et politiques qui depuis fin 1989, ne se prévalent de la démocratie et de la libre entreprise, tout en conservant les pratiques dirigistes, voire même totalitaires, auxquelles ils ont été formés. Mr Iliescu ne fait guère exception et serait même un de ceux qui a le moins évolué. Sur ce point, ses propos feutrés méritent d'être lus.

L'allocation du président roumain restait fidèle au schéma utilisé par son prédécesseur et que l'on retrouvait il y a cinq ans dans toute l'Europe du Centre et de l'Est. Iliescu débute par un long exposé politique devant un auditoire que le sujet intéresse peu, pour déboucher sur des considérations économiques pas toujours pertinentes.

Le long rappel historique avait pour but de justifier son propre gouvernement. Habitué à cet exercice en Roumanie, Mr Iliescu oublie que son auditoire français était moins intéressé par le passé que par l'avenir. Il ne semble d'ailleurs pas avoir été convaincu. Certaines affirmations inhabiles en ont été la cause.

Expliquer le développement de la Hongrie et de la Pologne par les dettes qu'elles avaient avant Août 1989, n'est pas sérieux. Ce n'est pas parce qu'ils avaient des dettes que ces deux pays ont reçu de nouveaux crédits, mais parce que leur évolution interne a inspiré confiance. Iliescu aurait pu faire l'économie d'une sottise répandue à Bucarest par des gens qui ne connaissaient pas grand chose aux investissements et ont toujours essayé d'isoler le pays pour empêcher l'influence étrangère.

Ce sont bien ces personnes qui ont retardé pendant des mois, voire deux ans les négociations avec la Banque Mondiale et le Fond Monétaire International. Malheureusement, alors même que ces négociations viennent d'aboutir, le président roumain continue à s'approprier leur point de vue.

L'ex-agitateur des jeunes communistes roumaines, oublie également que les déferlements répétés des mineurs sur Bucarest à son appel et à celui de son ancien premier ministre, avaient de quoi inquiéter la communauté bancaire internationale. Ces événements qui ont pourtant été la cause de la réticence des investisseurs qui s'étaient rués sur la Roumanie dès les premiers mois de 1990, n'ont même pas été évoqués dans son rappel historique.

Dans la seconde partie de son allocution, le président roumain traite des problèmes économiques. Nous publierons ses propos dans le prochain numéro.

Michel Korné